Образац -3

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Бања Лука
Број: 07/634/22
18.04.2022

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На основу члана 71. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број 73/10; 104/11; 84/12; 108/13; 44/15), Научно-наставно вијеће Филозофског факултета, Универзитета у Бањој Луци, на сједници одржаној дана 14.03.2022. године, донијело је Одлуку број: 07/3.400-11/22, којом је именовало Комисију за оцјену урађене докторске дисертације под називом *Васпитно-образовна ефикасност интегративног модела наставе музичке културе у млађим разредима основне школе* кандидата мр Дарка Ратковића у сљедећем саставу:

1. Доц. др Сања Партало, доцент за ужу научну област Општа педагогија, Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, предсједник;
2. Проф. др Тања Станковић-Јанковић, редовни професор за ужу научну област Методика васпитно-образовног рада Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, ментор-члан;
3. Проф. др Биљана Павловић, редовни професор за ужу научну област Методика наставе музичке културе Учитељског факултета у Лепосавићу/Призрену Универзитета у Приштини/Косовској Митровици, коментор-члан.

1) Навести датум и орган који је именовао комисију;
2) Навести састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, научно-наставног звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање и назива универзитета/факултета/института на којем је члан комисије запослен.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. **Име, име једног родитеља, презиме;**
   Дарко (Радомир) Ратковић
2. **Датум рођења, општина, држава;**
   21.04.1975. године, Бања Лука, Босна и Херцеговина
3. **Назив универзитета и факултета и назив студијског програма академских студија II циклуса, односно послиједипломских магистарских студија и стечено стручно/научно звање;**
   Кандидат има завршена два постдипломска студијска програма:
   - Универзитет у Бањој Луци, Академија умјетности, Методика општег музичког образовања, Специјалиста методике општег музичког образовања. Рјешењем о еквиваленцији раније стеченог звања са новим звањем Академије умјетности Универзитета у Бањој Луци кандидат је стекао звање мастер музичке педагогије и теорије (300 ECTS) бодова.
   - Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, магистарске студије из педагогије, звање: магистар педагошких наука.

4. **Факултет, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране магистарског рада;**
   - Академија умјетности, „Вокалне и ритмичке способности дјеце млађег школског узраста градског и сеоског подручја града Бања Лука“, Методика општег музичког образовања, 05.06.2005. године.
   - Филозофски факултет, „Интегративна функција наставе музичке културе“, методика васпитно-образовног рада, 14.07.2016. године.
5. **Научна област из које је стечено научно звање магистра наука/академско звање мастера;**
   - Музичка педагогија и теорија (мастер)
   - Педагошке науке (магистар)
6. **Година уписа на докторске студије и назив студијског програма.**
   - Кандидат је пријавио докторску дисертацију по старом програму на Студијскм програму Педагогија.

Списак објављених научних и стручних радова кандидата

Šindić, A., Pribišev-Beleslin T., i Ratković D. (2020). Stvaralačke aktivnosti za djecu predškolskog uzrasta u svijetu lutkarstva i muzike. U Zborniku *Dječije stvaralaštvo u predškolskim ustanovama, ur. Pribišev-Beleslin T.,* str. 155–177.

Šindić, A., Pribišev-Beleslin T., i Ratković D. (2019). Vključevanje umetniških izraznih sredstev v učno okolje predškolsih otrok. Integration of Artistic Expressive Means into Preschool Children s Learning Environment. *Didactica Slovenica pedagoška obzorja, znantvena recija za didaktiko. Letnik 34, 3-4,* str. 80–92.

Ratković, D. Jusufović N. (2019). Muzičko–metodičke kopetencije učitelja. El. Zbornik radova sa konferencije *Promjenljiva priroda obrazovanja nastavnika – praksa i potrebe u Bosni i Hercegovini*, Zenica. Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini.

Ратковић, Д. (2019). Ставови учитеља о музичко методичким компетенцијама и видовима стручног усавршавања, Тематски зборник *Унапређење квалитете живота дјеце и младих*, I том, стр. 575–588, Истанбул-Турска.

Jusufović, N. i Ratković, D. (2019). Muzičko metodičke kompetencije odgajatelja. U Zborniku *Prozor u svijet obrazovanja, nauke i mladih*, A window into the world od education, science, and the youth: proceedings (ur. Sanela Nesimović, Emira Mešanović-Meša. – El. zbornik. Sarajevo: Pedagoški fakultet.

Ratković, D. i Jusufović N. (2019). Glazbeno-metodičke kompetencije učitelja, *Šesti međunarodni simpozij glazbenih pedagoga*, Glazba u školi – stanje i perspektive, Music in Schools/State and Perspectives. Osijek/Hrvatska: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.

Ратковић, Д., Станковић-Јанковић, Т., и Бјелобрк. О. (2018). Информација о одржаном дидактичком концерту у Бањој Луци, *Наша школа, бр. 2,* 155–157.

Ратковић, Д. (2018). Интеграција музичких активности у разредној настави, *Наша школа* XVI (2), 51–69.

Ратковић, Д., Панић-Бабић, Б. (2018). Звучна прича и могућност примјене у разредној

настави. Зборник радова *Технолошке иновације, генератор привредног развоја.* Ур. Бајић Милован. Бања Лука: Савез иноватора РС, Привредна комора РС и Републичка агенција за развој малих и средњих предузећа.

Ратковић, Д. и Драгић, Ж. (2016). Орф музикотерапија у инклузивној разредној настави музичке културе. *Учење и настава II (2).* „КЛЕТТ" друштво за унапређење образовања, стр. 365–378. Београд.

Ratković, D. (2016). Stavovi nastavnika o preprekama u integrisanju muzičkih aktivnosti u razrednoj nastavi. Šesta međunarodna naučnu konferenciju „EDUvision 2016", *Suvremeni pristupi nastave za buduću generaciju* (стр. 1118–1130). Ljubljana, 1–2.12.2016. god Slovenija.

Ратковић, Д. и Драгић, Ж. (2015). Ритмичке и вокалне способности ученика млађег школског узраста сеоских и градских подручја града Бањалука. У зборнику радова са међународног научног скупа *„Допринос науке развоју друштава у транзицији* (стр. 149–166). Бања Лука: Европски дефендологија центар.

Ратковић, Д. и Драгић, Ж. (2015). Значај Карл Орф (Carl Orff) музичке педагогије за рад учитеља у инклузивној разредној настави музичке културе. У зборнику радова са симпозијума *Учитељ у савременој настави* (стр. 354–358). Бања Лука: Филозофски факултет.

Ратковић, Д. (2015). Ставови наставника о интеракцији у учењу и поучавању у настави музичке културе. У зборнику радова са међународног научног скупа *Допринос науке развоју друштава у транзицији* (стр. 1671–1686). Бања Лука: Европски дефендологија центар.

Ratković, D. (2013). Piano book: positive example of interactive multimedia application in music education. U zborniku radova sa Trećeg međunarodnog simpozija muzičkih pedagoga *Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 3* (str. 1591–1591). Pula: Sveučilište Jurja Dobrila, Hrvatska.

Ратковић, Д. (2013). Интегративна вјежба – иновативни модел у методичком образовању студената разредне наставе. У зборнику радова са међународног научног скупа: *Наука и традиција* (стр. 1035–1044). Пале: Филозофски факултет.

Мацановић, Н., Јењић, С. и Ратковић, Д. (2013). Рефлексија друштвено неприхватљивих ставова младих на избор музике коју слушају. У зборнику радова са научног скупа Вриједности и противурјечја друштвене стварности (стр. 251–270). Бања Лука: Филозофски факултет.

Шиндић, А., Ратковић, Д. и Рајовић, Р. (2013). Музичке активности у НТЦ програму и развој фине моторике дјеце предшколског узраста [Оригинални научни рад]. *Нова школа, XIII (2),* 103–116.

Ратковић, Д. (2011). Примјена инструмената у првој тријади основне школе, *Ријеч просвјете – Часопис за теорију и праксу васпитања и образовања бр. 1*, 137–152.

Ратковић, Д. (2010). Значај стицања музичко-методичких компетенција за рад учитеља. У Зборнику радова са научног скупа: *Култура и образовање –*

детерминанта друштвеног прогреса, књига 11 (стр. 765–775). Бања Лука: Филозофски факултет.

Ратковић, Д. (2008). *Клавир књига*. Бања Лука: Нова школа плус. (Уредник и приређивач).

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Научно-наставно вијеће Филозофског факултета, Универзитета у Бањој Луци дана 02.02.2017. године одлуком бр. 07/3.133-3/17 прихватило је тему докторске дисертације под насловом *Васпитно-образовна ефикасност интегративног модела наставе музичке културе у млађим разредима основне школе* те оцијенило кандидата подобним та израду. Тема докторске дисертације је одобрена Одлуком Сената Универзитета у Бањој Луци бр. 02/04-3.625-48/17, 23.03.2017. године.

Докторска дисертација је написана на 266 страна, латиницом, у форми Times New Roman, фонт 12, проред 1.5 и са једнаким маргинама 2.5. Садржи двадесет шест табела, 87 слика нотних примјера музичких садржаја примијењених у експерименталном програму (три експериментална програма), и продуката рада ученика. Број цитираних извора је 190. Структуру дисертације чине Поглавља (Увод, Теоријска основа истраживања, Методолошки концепт емпиријског истраживања, Резултати и интерпретација истраживања, Рекапитулација емпиријских резултата истраживања, Закључак, Литература и Прилози) са потпоглављима која су распоређена на сљедећи начин:

САДРЖАЈ

УВОД....3

ТЕОРИЈСКА ОСНОВА ИСТРАЖИВАЊА.... 4

Дистинкција основних појмова истраживања....4

Корелација, интеграција и синтеграција.... 5

Интегративни модел наставе музичке културе, васпитно-образовна ефикасност....6

Теоријска упоришта интегративног модела наставе музичке културе....8

Интегративни модел наставе музичке културе у контексту Колбове теорије искуственог учења 9

Интегративни модел наставе музичке културе у контексту теорије Кена Робинсона....10

Настава музичке културе и мултисензомоторно учење....11

Компаративна анализа основних обиљежја традиционалне и интегрисане наставе....14

Ученик у традиционалној и интегративној настави....17

Учитељ у традиционалној и интегрисаној настави....19

Педагошко-дидактичка и методичка схватања интегративног приступа у

настави музичке културе.....21

Интеграција музичких садржаја/активности и школски курикулум.....22

Анализа наставних планова и програма за музичку културу (1947-2021).... 23

Значај интеграције музичких садржаја за креативан развој личности.....28

Методичке специфичности унутарпредметног модела наставе музичке културе.....30

Полифункционалност музичких садржаја у разредној настави.....31

Интеграција наставе музичке културе са другим предметима/подручјима разредне наставе.....35

Могућност интеграције у оквиру предметних подручја Моја околина, Говор, изражавање, стварање и Ритмка, спорт, музика.....36

Везе наставе музичке културе и наставе српског језика и књижевности у разредној настави.....37

Звучне приче као стваралачки интегративни модел наставе на међупредметном нивоу интеграције.....42

Методичке специфичности експерименталних програма истраживања.....45

Преглед тангентних истраживања о трансферној вриједности музике и утицају на цјеловит развој личности.....47

МЕТОДОЛОШКИ КОНЦЕПТ ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА.....52

Приступ проблему и предмет истраживања.....52

Циљ и задаци истраживања.....54

Варијабле истраживања.....55

Хипотезе истраживања.....58

Методе и технике истраживања.....60

Инструменти истраживања.....62

Организација и ток истраживања.....65

Популација и узорак истраживања.....69

Теоријски и апликативни значај истраживања.....71

Статистичка обрада података.....73

РЕЗУЛТАТИ И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА.....74

Васпитно-образовна ефикасност интегративног модела наставе музичке културе на унутарпредметном нивоу интеграције у петом разреду.....74

Утицај интегративног модела наставе музичке културе на унутапредметном нивоу интеграције на музичка знања, познавање дводјелне и тродјелне музичке форме.....74

Утицај интегративног модела наставе музичке културе на унутапредметном нивоу интеграције на емоционалну климу.....77

Утицај интегративног модела наставе музичке културе на унутапредметном нивоу интеграције на мотивацију постигнућа.....78

Васпитно-образовна ефикасност интегративног модела наставе на међупредметном нивоу интеграције у другом разреду.....79

Утицај интегративног модела наставе музичке културе (међупредметни ниво) на емоционалну климу у другом разреду.....80

Утицај примјене интегративног модела наставе музичке културе (међупредметни ниво интеграције) на знања у настави природе и друштва у другом разреду.....82

Утицај примјене интегративног модела наставе музичке културе (међупредметни ниво) на музичке афинитете ученика у другом разреду.....84

Васпитно-образовна ефикасност интегративног модела наставе на међуподручном нивоу интеграције реализованог у првом разреду.....85

Утицај интегративног модела наставе на когнитивну и емоционалну укљученост ученика у првом разреду (међуподручни ниво интеграције).....91

Утицај интегративног модела на знања ученика из васпитно-образовног подручја Моја околина у првом разреду.....92

Утицај међуподручног интегративног модела на знања ученика из васпитно-образовног подручја Моја околина (математички садржаји) у првом разреду.....94

Утицај интегративног модела на знања о ритмичким инструментима, ритмичке способности и способности вокалне репродукције ученика у првом разреду.....94

РЕКАПИТУЛАЦИЈА ЕМПИРИЈСКИХ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА.....101

ЗАКЉУЧАК.....103

ЛИТЕРАТУРА.....105

ПРИЛОЗИ.....118

Прилог 1. Инструменти истраживања.....120

Прилог 2. Метријске карактеристике инструмената истраживања.....158

Прилог 3. Експериментални програми истраживања.....169

Прилог 4. Примјери продуктивног рада ученика..... 221

Приог 5. Примјери интегративног васпитно-образовног приступа учењу и поучавању кроз умјетност.....253

1) Наслов докторске дисертације;
2) Вријеме и орган који је прихватио тему докторске дисертације
3) Садржај докторске дисертације са страничењем;
4) Истаћи основне податке о докторској дисертацији: обим, број табела, слика, шема, графикона, број цитиране литературе и навести поглавља.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Потребе праксе и налази савремених истраживања као и актуелни токови у реформама образовања захтијевају континуирана научна истраживања иновативних приступа моделовању наставног процеса какав је и интегративни модел наставе музичке културе.

Кандидат *Интегративни модел наставе музичке културе* теоријски заснива на синтези основних постулата хуманистичких теорија васпитања и образовања, схватања савремених токова и праваца у општој и музичкој педагогији, методици предмета разредне наставе, посебно наставе музичке културе, налаза савремених психолошких неуро истраживања који подржавају цјеловит развој личности. Кандидат прави дистинкцију појмова корелација, интеграција и синтеграција. Учење посматра у контексту искуственог и мултисензорног учења, указујући на имагинацију као средство стварања, покрет, игру, интеракцију и стваралаштво као средство интегративног учења изражавања и стварања. Интегративни приступ планирању, припремању и извођењу наставе посматра кроз призму савремених научних кретања и резултата тангентних истраживања у педагогији, психологији, неуронауци, методикама предмета разредне наставе, а интегративну наставу види као системски наставни модел повезивања и остваривања таквог приступа. Кандидат критички анализира претходне и актуелне наставне планове и програме, цјеловито и критички посматра савремене курикулуме, указујући на недовољну примјену полифункионалних потенцијала музичких садржаја у циљу иницирања стваралачких процеса, дивергентне продукције као виших облика мишљења и циљева наставе. Проблеме у пракси образлаже евидентном кризом умјетничког стваралаштва за дјецу, али и друштвеном потребом квалитетнијег педагошко-психолошког и умјетничко-методичког усавршавања учитеља и студената, будућих учитеља.

Кандидат у интегративном моделу наставе музичке културе описује ученика као активног, равноправног партиципирајућег судионика који истражујући, откривајући, самостално и на природан, игролик и спонтан начин *без присиле* долази до спознаје и разумијевања свијета око себе. Такав приступ, сматра кандидат карактерише ведра атмосфера прожета креативним, истраживачким стилом сазнавања а сам процес омогућава да и ученик са слабијим или јачим интересовањима и могућностима искаже свој креативни потенцијал, што моделу даје карактер инклузивности.

Интегративни модел наставе музичке културе кандидат истражује на унутарпредметном и међупредметном/подручном нивоу интеграције. Спајање игре и игроликих активности са школским учењем у коме музика и музички садржаји постају средство интеграције и контекст учења и поучавања је примјетна интенција кандидата током истраживања.

На основу теоријског проучавања проблема и предмета истраживања кандидат сматра да настава музичке културе има своју интегративну функцију коју теоријски заснива, образлаже, доказује у емпиријском дијелу истраживања, а практично

показује кроз инвентивне експерименталне програме истраживања. У том контексту предмет *Музичка култура* посматра у функцији кроскурикулумског и развојног обједињеља равноправног са другим предметним областима ослањајући се на резултате властитих истраживања проучавања теме дисертације али и других истраживача.

У складу са теоријским утемељењем рада, кандидат је поставио *методолошки овир истраживања*.

Предмет истраживања: испитивање васпитно-образовне ефикасности интегративног модела наставе музичке културе у односу на традиционални/уобичајени начин рада.

Циљ истраживања: експериментално утврђивање васпитно-образовне ефикасности интегративног модела наставе музичке културе у односу на традиционалан начин рада у млађим разредима основне школе.

Задаци истраживања:

1. Утврдити ефикасност интегративног модела наставе музичке културе на унутарпредметном нивоу интеграције у настави *Музичке културе* с обзиром на музичка знања (двочлана и трочлана форма) у односу на традиционални начин рада.
2. Истражити ефикасност примјене интегративног модела наставе музичке културе на унутарпредметном нивоу интеграције у оквиру предмета *Музичка култура* у смислу успостављања повољније емоционалне климе на часу у односу на традиционални начин рада.
3. Истражити ефикасност примјене интегративног модела наставе музичке културе на унутарпедметном нивоу интеграције у оквиру предмета *Музичка култура* с обзиром на мотивацију ученика у односу на традиционални начин рада.
4. Испитати да ли ће се примјеном интегративног модела наставе музичке културе на међупредметном нивоу интеграције успоставити повољнија емоционална клима на часу у односу на традиционални начин рада.
5. Испитати ефикасност примјене интегративног модела наставе музичке културе на међупредметном нивоу интеграције с обзиром на обим и цјеловитост знања из предмета *Познавање природе и друштва* у односу на традиционални начин рада.
6. Испитати ефикасност примјене интегративног модела наставе музичке културе на међупредметном нивоу интеграције с обзиром на музичке афинитете ученика у односу на традиционални начин рада.
7. Испитати ефикасност примјене интегративног модела наставе музичке културе на међуподручном нивоу интеграције с обзиром на интензитет когнитивне и емоционалне укљученосит ученика у оквиру предметног подручја *Моја околина* (жива и нежива природа, оријентација у простору, математички садржаји) у односу на традиционални начин рада.
8. Испитати ефикасност примјене интегративног модела наставе музичке културе на међуподручном нивоу интеграција обзиром на цјеловитост знања у оквиру

предметног подручја *Моја околина* (жива и нежива природа, оријентација у простору) у односу на традиционални начин рада.

9. Испитати ефикасност примјене интегративног модела наставе на међуподручном нивоу интеграције с обзиром на знања и њихову трајност у оквиру предметног подручја *Моја околина* (математички садржаји) у односу на традиционалан начин рада.

10. Утврдити ефикасност интегративног модела наставе на међуподручном нивоу интеграције с обзиром на развој ритмичких способности, способност вокалне репродукције и знања ученика о ритмичким инструментима у односу на радиционални начин рада.

Варијабле истраживања

Независну варијаблу представља интегративни модел наставе музичке културе операционализован кроз шири експериментални програм. Зато кандидат креира три експериментална програма који су реализовани у петом (Е1); другом (Е2) и првом разреду (Е3). Потреба оваквог дизајна истраживања огледа се у цјеловитом и ширем теоријском и емпиријском обухватању постављеног проблема и предмета истраживања на унутарпредметном, међупредметном и међуподручном нивоу интеграције. Сви програми су засновани на теоријским основама интегративног приступа планирању и извођењу наставе, обогаћеним интерактивним и игроликим, стваралачким активностима.

Експериментални програм (Е1) – прво истраживање – реализован у петом разреду приказ је интеграције музичких садржаја и активности у подручју наставе музичке културе, па је зато одређен као интегративни модел наставе музичке културе на унутарпредметном нивоу интеграције. У истраживање је уведен слободан плесни покрет у функцији визуализације и опажања музичке форме (дводјелна и тродјелна пјесма). Покрет у најширем значењу се у истраживању показао као моћан подстицајни медиј креативног изражавања ученика и ефикасно средство у перцепцији изражајних елемената музике. Зависне варијабле су: емоционална клима на часу; мотивација постигнућа и музичка знања (познавање дводјелне и тродјелене форме).

Експериментални програм (Е2) – друго истраживање је реализован у другом разреду у складу са концептом наставе у Републици Српској, базираном на разредно-часовном систему, који је захтијева организацију рада у форми интегративног часа или тематског блок часа. Зависне варијабле у овом експерименталном истраживању су: емоционална клима на часу; знања из предмета *Познавање природе и друштва,* те музички афинитети ученика.

Треће истраживање чини *експериментални програм (Е3)* са укљученим и појачаним интензитетом интегрисаних музичких активности у односу на класичан/традиционалан приступ без или са смањеним интензитетом музичких активности. Особеност програма чине посебно осмишљени функционално и исходишно изабрани музички садржај: пјесма, бројалица, али и иновативне интерактивне музичко-математичке игре, задаци и примјери за свирање из предметног подручја *Ритмика, спорт и музика* комбиновани и интегрисани са садржајима, исходима и задацима из других предметних подручја: *Моја околина* и *Говор, изражавање, стварање*. Зависне варијабле у овом експриментално програму

су: когнитивна и емоционална укљученост; знања из предметног подручја *Моја околина* (математички садржаји и садржаји околине), музичке способности, знања и вјештине.

Кандидат полази од *главне хипотезе* која гласи да је интегративни модел наставе музичке културе васпитно-образовно ефикаснији у односу на традиционални начин рада што се огледа кроз интензивнију когнитивну и емоционалну укљученост ученика на активности/часу, снажнију мотивацију и шире стечено знање чије су особине трајност и цјеловитост.

Пратећи дизајн истраживања, који је подразумијевао креирање и примјену три експериментална програма, кандидат је дефинисао *посебне хипотезе* истраживања.

Прве три посебне хипотезе се односе на примјену првог експерименталног програма у петом разреду – Е1: очекује се да је интегративни модел наставе музичке културе на унутарпредметном нивоу интеграције ефикаснији у односу на традиционални начин рада, с обзиром на познавања музичке форме и емоционалну климу на часу, те да ће интегративни модел наставе музичке културе позитивно утиче на мотивацију постигнућа ученика.

Друга група посебних хипотеза (четврта, пета и шеста) односи се на други експериментални програм примијењен у другом разреду – Е2: претпоставља се да ће интегративни модел наставе музичке културе на међупредметном нивоу, за разлику од традиционалног начина рада, позитивно утицати на емоционалну климу, обим и цјеловитост знања ученика кроз наставни предмет *Познавање природе и друштва*, те на музичке афинитете ученика.

Преостале посебне хипотезе (седма, осма, девета и десета) везане су за примјену експерименталног програма у првом разреду – Е3: претпоставља се да ће интегративни модел наставе на међупредметном нивоу, за разлику од традиционалног начина рада, позитивно утицати на трајност, обим и цјеловитост знања, на квалитет когнитивне и емоционалне укључености ученика у предметном подручју *Моја околина* (жива и нежива природа, оријентација у времену, математички садржаји), те на ефикаснија музичка знања ученика о ритмичким инструментима, ефикаснији развој ритмичких способности и способности вокалне репродукције.

Комисија издваја нека истраживања на која се кандидат позива а која су у вези са проблемом и предметом и резултатима истраживања.

То су истраживања која указују на успјешније резултате у раду приликом повезивања музичке наставе са наставом *Физичког васпитања* (Стојадиновић, 2015); *матерњег језика* (Bežen, Jurkić-Sviben i Budinski, 2013 Стошић, 2008: 72; Ivanović, 2011; Stojanović, 2010; Pavlović, 2012; Janjić, 2008; Smiljković-Stojanović, 2011; Vučkovski-Zdravković, 2013; Zdravković, Stošić-Spasić i Vučkovski, 2010; Vojkić i Dubljević, 2015, Пандуревић, 2020); *Енглеског језика* (Стошић, 2020; Павловић, 2014); *Познавања природе и друштва* (Здравковић, 2017); *Ликовне културе* (Мартиновић-Богојевић и Османовић, 2018; Mihevc, 2008, Drljača, 2017; Дрљача, 2020; Попадић, 2021), *Математике* (Cslovjecsek и Hettelingh, 2020; Azaryahu, & Esther, 2022; Elofsson, Englund, Jeppsso & Samuelsson, 2016; Sala & Gobet, 2017; Махмутовић, 2016; Song and Kulm, 2008; Song, Capraro and Tillman, 2013; Song and Tillman, 2015; Maričić

i Čalić, 2015; Hallam, Price and Katsarau, 2002) те истраживање које говори о потреби иновирања наставе математике са аспекта умјетности (Дејић и Михајловић, 2014).

Кандидат истиче и ефикасност интегрисања музичких и сценских активности кроз драмски приступ. Указује на концепт васпитања и образовања кроз умјетност при чему музичке садржаје и активности сматра ефикасним васпитно-образовним и функционалним интегративним средством ако се поставе у контекст реализације исхода васпитања и образовања.

Кандидат наводи и најновије студије које су истраживале утицај музичких искустава на математичке вјештине ученика. Неке су дале мјешовите налазе (Jaschke et all., 2013, према Azaryahu, & Esther, 2022). Већина студија користила је музичку обуку (нпр. свирање инструмента, пјевање пјесама) без експлицитне везе с математиком и показале су скромне доказе о преносу (Sala & Gobet, 2017). Међутим, студије које су укључивале експлицитне везе између знања својственог музици и математици, на примјер, коришћењем интегрисаних наставних планова и програма, показале су позитивне утицаје преноса (An & Tillman, 2015; Azaryahu et all., 2020; Courey et all., 2012; Ribeiro & Santos, 2017, према Azaryahu & Esther, 2022).

Истраживање коме је било циљ истражити два структурирана наставна приступа: Математика на дјелу, коју карактеризира физичка активност и музика, те уобичајене нумеричке активности показује да дјеца предшколског узраста која током три седмице (два пута седмично по 30 минута активности) изводе активности у вези математичког образовања у окружењу које карактерише физичка активност и музика значајно више развијају своје математичке способности од дјецее која математику уче кроз активности уобичајених бројева. Такође, доказано је да дјеца с различитим моторичким способностима имају користи од учења математичких садржаја у окружењу које карактерише физичка активност и музика (Elofsson, Englund, Jeppsson & Samuelsson, 2016).

Комисија констатује да је кандидат користио релевантну литературу, при чему је 45% коришћених радова објављено у посљедњих десет година.

Научни допринос истраживања се огледа у теоријским поставкама контекстуалног приступа учењу и поучавању изграђеним на елементима интегришућих знања из савремене педагогије, дидактике, психологије, неуронауке, али посебно методика предмета разредне наставе и чињеници да кандидат кроз три експериментална истраживања потврђује васпитно-образовну ефикасност интегративног модела наставе музичке културе на унутарпредметном и међупредметном нивоу интеграције у млађим разредима основне школе у односу на традиционални начин рада.

Практични допринос истраживања представљају функционални експериментални програми настали у реалном контексту учења/учионици чија је ефикасност емпиријски доказана. Новину у екперименталном програму свакако представља интеграција музичких садржаја и активности са почетном наставом математике. Овакав приступ води синтеграцији и синкретичком мишљењу када спајање двају или више области, превазилазе предметна исходишна подручја, тачније дају вишу категорију мишљења и знања.

Очекивани прагматични допринос дисертације се огледа у стварању

предуслова за интензивнију примјену музичких садржаја и активности како у настави музичке културе тако и у другим предметима и предметним подручјима разредне наставе. Даје се импулс за иновирање наставе музичке културе у оквиру које се редефинишу, обогаћују и иновирају традиционална схватања о улози наставе музичке културе у разредној настави и истиче њена развојна и интегративна функција. Очекује се да ће интегративни модел наставе музичке културе значајним бројем нових и иновативних музичких примјера бити подстицај за активнију примјену у пракси на корист ученика и подизања васпитне улоге школе у цјелини.

1) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе;
2) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету);
3) Навести допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања;
4) Навести очекиване научне и прагматичне доприносе дисертације.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Експериментално истраживање је започето у марту 2017. године (друго полугодиште) и трајало је до септембра 2018. године. Дакле, укупно је обухваталао школску 2016/2017. и 2017/2018. годину. Кандидат је претходно прибавио неопходне дозволе Министарства просвјете Републике Српске и добио сагласност директора и родитеља школе као и сагласност родитеља ученика из експерименталних одјељења да се слике и прикази рада и продуката могу јавно објављивати што доказује документацијом у прилогу рада. Увидом у пројекат пријаве теме докторске дисертације комисија није уочила значајна одступања кандидата од плана истраживања.

Укупан узорак чини 163 ученика груписаних у десет одјељења, првог, другог и петог разреда из двије основне бањалучке школе: ОШ „Свети Сава“ као експериментална школа и ОШ „Бранко Ћопић“, контролна. Кандидат је уједначио групе према карактеристикама узорка које приказује у табелама: пол, општи успјех и успјех из предмета музичка култура. Резултати и статистички позатељи указују на уједначеност група по заданим критеријумима.

Кориштена је експериментална метода са паралелним групама, метода теоријске анализе и синтезе те метода научног посматрања. Примјеном експерименталног метода са паралелним групама превазиђен је недостатак рада са једном експерименталном групом. Примјеном ове методе се заокружује истраживачки и методолошки дизајн с обзиром на каракер и начин истраживања те постављени проблем, предмет и задаци истраживања. Методом теоријске анализе и синтезе дефинисана је теоријска основа истраживања. Основно полазиште је гносеолошко-епистемиолошко сазнање о предмету истраживања на основу којег је пажљиво селектована доступна релевантна педагошка литература.

У првом разреду кандидат због узраста ученика на иницијалном и финалном мјерењу музичких способности те знања из предметног подручја *Моја околина* којем припадају и математички садржаји, користи технику усменог тестирања сем финалног тестирања познавања математичких садржаја. У другом и петом разреду због специфичности зависних варијабли користи комбиноване технике анкетирања, усменог и писменог тестирања ученика те вођење *Дневника научног посматрања*.

Кандидат је у складу са постављеним методолошким оквиром користио значајан број инструмената истраживања.

а) Инструменти које је кандидат преузео:

ВИМП – Велики инвентар мотивације и постигнућа (Сузић, 2005),

СПИНО – скала позитивних и негативних осјећања (Watson, Tellegen & Clark, 1998)

СУ – скалер укључености у наставу (Rimm – Kuafman, Barody, Larsen, Curby & Abry, 2015),

ТМС – тест музичких способности (Ратковић и Драгић, 2015),

ИЗУТ – инструмент за усмено тестирање, познавање ритмичких инструмената (Šindić, Pribišev-Beleslin i Ratković, 2020),

ТРМП – тест развијености математичких појмова (Markovac, 1967).

б) Инструменти које је кандидат самостално израдио:

ТЗМСМО – тест знања математичких садржаја из *Моје околине,*

SUMA – свеукупна укљученост у музичке активности, упитник,

ТЗМО – тест знања моје околине,

ЧЛМФ – чек листа познавања музичке форме,

ТЗППИД – тест знања из познавање природе и друштва,

МА – музички афинитети, анкета.

Метријске особине и поузданост инструмената кандидат адекватно интерпретира у раду те приказује у табелама из статистичког програма које је дао у прилогу рада.

Кандидат се ослања на резултате тангентних теоријских и емпиријских истраживања. То се посебно односи на трећи експериментални програм у коме кандидат у креативним музичко-математичким интегративним и игроликим активностима примјењује поступак *математизације* тачније превођења звука, тона, садржаја музичке игре у математичке задатке и садржаје почетне наставе математике али и *музикализације* што приказује као обрнут процес. Ријеч је о *математичком моделовању,* процесу који укључује аутентичне ситуације које би требало описати на математички начин (Stillman, 2007, према Ђокић, 2013) и теорији реалног математичког окружења утемељеног на Фронденталовом приступу математичком образовању (Ђокић, 2013; Ђокић, 2014). О математичком моделовању је писала и Драгица Милинковић у оквиру три теоријска приступа методици математичког образовања на предшколском узрасту (Прибишев-Белеслин, Милинковић и Шиндић, 2017).

Кандидат у оквиру анализе података користи мјере дескриптивне статистике (фреквенције, аритметичку средину, прилагођену аритметичку средину те проценте). Што се тиче аналитичке статистике за процјену значајности разлике кориштен је тест разлике прилагођених аритметичких средина уз статистичку контролу утицаја коваријати (ANCOVA). Овај тест је примијењен с обзиром на потребу статистичке контроле утицаја могућих паразитарних варијабли и уједначавања контролне и експерименталне групе. Коваријате су у зависности од истраживања биле: пол, општи успјех, успјех из предмета музичка култура и резултати са иницијалних тестирања. За испитивање величине утицаја, интензитета ефекта или наглашености разлике аритметичких средина кориштен је квадрирани ета квадрат (η^2). Такође за тестирање значајности разлике кориштен је t-тест за зависне узорке. Параметре дисперзије представља стандардна девијација SD и стандардна грешка SE. За утврђивање поузданости инструмената спроведена је анализа релијабилности и израчунат Алфа-Кронбахов коефицијент. Подаци су обрађени коришћењем статистичког софтвера SPSS 20.0 za Windovs.

На основу свега Комисија констатује да је кандидат на адекватан и научно прихватљив и објективан начин изабрао одговарајуће методе, технике, инструменте истраживања, објаснио дјеловање експерименталног фактора, примијенио одговарајуће статистичке поступке и технике који гарантују научну објективност и утемељеност добијених резултата спроведеног истраживања.

1) Објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
2) Дати кратак увид у примијењени метод истраживања при чему је важно оцијенити сљедеће:
   1. Да ли су примијењене методе истраживања адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
   2. Да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
   3. Да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
   4. Да ли је статистичка обрада података адекватна.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Емпиријски и научни допринос се огледа у експерименталној провјери *Интегративног модела наставе музичке културе* који се показао као васпитно-образовно ефикаснији у односу на традиционални начин рада.

На то указују резултати који се односе на ефикасност интегративног модела наставе музичке културе на унутарпредметном, али и међупредметном плану. Добијене резултате кандидат јасно и објективно приказује те доводи у везу и упоређује са резултатима других истраживања испољавајући критичност и самокритичност у раду и интепретацији не само на млађем школском узрасту.

Примјеном експерименталног програма у првом истраживању у петом разреду (E1) остварена је боља васпитно-образовна ефикасност у смислу бољег познавања дводјелне ($F = 12{,}72$; $p = 0{,}001$; $\eta^2 = 0{,}23$) и тродјелне музичке форме ($F = 9{,}90$; $p = 0{,}001$; $\eta^2 = 0{,}19$) и повољније емоционалне климе ($E_{Emean} = 75{,}16$; $K_{Kmean} = 68{,}72$, $p = 0{,}01$; $\eta^2 = 0{,}32$). Међутим, кандидат није доказао позитиван утицај експерименталног програма на мотивацију постигнућа што образлаже кратким временским периодом

дјеловања експерименталног фактора, с обзиром на ширину и обухват проблема мотивације постигнућа, што говори о објективној етичкој и научној самокритичности кандидата.

Примјеном експерименталног програма у другом разреду (Е2) статистички показатељи потрђују хипотезу о позитивном утицају примјене интегративног модела наставе музичке културе на знања ученика у настави *Природе и друштва* ($F = 15,88$; $p = 0, 00$; $\eta^2 = 0,185$), емоционалну климу ($F = 7,67$; $p = 0,007$; $\eta^2 = 0,11$) и афинитете ученика према музичким активностима ($F = 14,73$; $p = 0,000$; $\eta^2 = 0,16$), у односу на традиционални начин рада.

Резултати трећег експрименталног истраживања (Е3) потврђују постављену хипотезу о позитивном утицају интегративног модела наставе на цјеловитост и обим знања из предметног подручја *Моја околина*/жива и нежива природа/оријентација у простору ($F = 21,28$; $p = 0,00$ и $\eta^2 = 0,21$), док је евидентан ограничен утицај кад је у питању когнитивна укљученост ($F = 0,88$; $p = 0, 35$). Евидентан је позитиван утицај интегративног модела на знања из предметног подручја *Моја околина* (математички садржаји) ($F = 25,14$; $p = 0,00$ і $\eta^2 = 0,20$); познавање ритмичких инструмената па два субтеста ($t = 2,03$, $p = 0,45$; $t = 2,97$, $p = 0,00$), те позитиван утицај на развој ритмичких ($F = 32,14$; $p = 0,00$) и вокалних способности ($F = 7,04$; $p = 0,01$ и $\eta^2 = 0,06$).

На основу свих релевантних показатеља резултата теоријског и емпиријског дијела истраживања кандидат даје закључак да је интегративни модел наставе музичке културе на унутарпредметном и међупредметном нивоу интеграције васпитно-образовно ефикаснији од традиционалног (уобичајеног) начина рада јер се његовом примјеном постижу бољи васпитно-образовни резултати.

Теоријски допринос истраживања се односи на свеобухватно проучавање проблема, квалитетног прегледа и обухвата литературе који указује на интегративне основе педагошких, музичких и психолошких приступа настави.

Резултати истраживања упућују на правце унапређења постојеће васпитно-образовне праксе али и креирање савремених теоријских наставних модела заснованих на ствралачком и синкретичком учењу. Како кандидат наводи ове рефлексије указују на потребу иновирања курикулума и цјелокупне наставе у циљу ширег, функционалнијег и афективно пријатнијег контекста учења и поучавања прожетог продуктивним и креативним радом ученика не само на млађем школском узрасту.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација мр Дарка Ратковића је у цјелини резултат самосталног научно-истраживачког рада како у осмишљавању експерименталних програма тако и у емпиријском истраживању васпитно-образовне ефикасности интегративног модела наставе музичке културе. Критички налази и закључци које кандидат даје представљају синтезу студиозно проучене музичко-педагошке и дидактичко-методичке литературе са компатибилним неуро-музиколошким и психолошким налазима савремених истраживања о вриједностима музике и утицају на цјелокупан развој личности ученика. Инвентиван и у многим дијеловима оригиналан експериментални програм представља основу научно прихватљивог и методолошки коректно изведеног експерименталног истраживања васпитно-образовне ефикасности интегративног модела наставе музичке културе у млађим разредима основне школе. Идентификовани и научно адекватно анализирани и интерпретирани резултати рада истраживања представљају квалитетан допринос за даља научна истраживања али и критичку анализу постојеће васпитно-образовне праксе.

На основу укупне оцјене дисертације под називом „*Васпитно-образовна ефикасност интегративног модела наставе музичке културе у млађим разредима основне школе*“ именована Комисија предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да се дисертација прихвати, а кандидату мр Дарку Ратковићу одобри јавна одбрана пред истом Комисијом.

1) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
2) На основу укупне оцјене дисертације комисија предлаже:
- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана,
- да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни или измијени) или
- да се докторска дисертација одбија.

Бања Лука, Нови Пазар, 18.4.2022. год. 1.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Доц. др Сања Партало, доцент за ужу научну област Општа педагогија Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, предсједник

Сања Партало

2. Проф. др Тања Станковић-Јанковић, редовни професор за ужу научну област Методика васпитно-образовног рада Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, ментор и члан

Станковић

3. Проф. др Биљана Павловић, редовни професор за ужу научну област Методика наставе музичке културе, Учитељског факултета у Лепосавићу/Призрену Универзитета у Приштини/Косовској Митровици, коментор и члан

Биљана Павловић